Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOAMNA TAMARA ĆAPETA
prezentate la 25 mai 2023 [1]

Cauza C-175/22

BK,
intervenienți:
Spetsializirana prokuratura

[cerere de decizie preliminară formulată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie penală – Directiva 2012/13/UE – Dreptul la informare în cadrul procedurilor penale – Articolul 6 alineatul (4) – Dreptul de a fi informat cu privire la recalificarea unei infracțiuni de către o instanță națională – Articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Dreptul la un proces echitabil – Imparțialitate judiciară”

I. Introducere

1. Potrivit unor rapoarte recente, în fiecare an, peste 9 milioane de persoane fac obiectul unor proceduri penale în toată Uniunea Europeană [2]. În acest scop, Uniunea Europeană a adoptat mai multe instrumente juridice ce stabilesc anumite drepturi procedurale comune care se aplică în cadrul procedurilor penale.

2. Unul dintre aceste instrumente este Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale [3], care stabilește norme privind dreptul persoanelor de a fi informate cu privire la drepturile lor procedurale, inclusiv cu privire la acuzația care li se aduce.

3. Prezenta cauză rezultă dintr-o cerere de decizie preliminară formulată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) cu privire la interpretarea acestei directive, precum și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

[1] Limba originală: engleza.

[2] A se vedea Comisia Europeană, „Factsheet – Your rights if accused or suspected of criminal offences in the EU”, 2018, disponibilă la adresa electronică: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/rights-suspects-and-accused_en#documents.

[3] Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 (JO 2012, L 142, p. 1).

4. Principala problemă ridicată de prezenta cauză este în esență dacă Directiva 2012/13 se opune unei reglementări naționale care permite unei instanțe să declare un inculpat vinovat de o infracțiune pe care a recalificat-o fără a informa persoana respectivă înainte de pronunțarea hotărârii. Această cauză ridică de asemenea întrebări legate de împrejurarea dacă faptul că informarea cu privire la recalificarea unei infracțiuni provine de la instanță ar putea fi contrară garanțiilor de imparțialitate judiciară consacrate la articolul 47 al doilea paragraf din cartă.

II. Situația de fapt din litigiul principal, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

5. Spetsializirana prokuratura (Parchetul Specializat, Bulgaria) a întocmit actul de acuzare prin care l-a trimis în judecată pe BK în fața Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat), instanța de trimitere în prezenta cauză.

6. Spetsializirana prokuratura (Parchetul Specializat) l-a acuzat pe BK de săvârșirea unor fapte de corupție în calitatea sa de polițist anchetator. În temeiul Codului penal bulgar [4], această infracțiune se pedepsește cu închisoare de la trei la cincisprezece ani, amendă de 25 000 de leva (BGN) (aproximativ 12 500 EUR), confiscarea a jumătate din avere și interzicerea unor drepturi.

7. Apărarea lui BK a contestat această încadrare juridică, susținând că faptele în cauză nu intră în competența lui BK în calitate de anchetator de poliție și că acestea implică mai degrabă infracțiunea de înșelăciune. Potrivit Codului penal bulgar [5], această infracțiune se pedepsește cu închisoare de până la cinci ani.

8. Instanța de trimitere arată că decizia sa pe fond trebuie, în principiu, să fie pronunțată cu privire la acuzare, astfel cum a fost formulată de parchet. În cazul în care instanța de trimitere consideră că fapta reținută nu a fost săvârșită, ea va trebui să pronunțe o hotărâre de achitare. Cu toate acestea, dacă instanța de trimitere va considera întemeiate faptele invocate de parchet, i-ar reveni sarcina de a verifica dacă nu este vorba despre o altă infracțiune pedepsită la fel de sever sau mai puțin sever.

9. Într-un astfel de caz, instanța de trimitere explică faptul că reglementarea bulgară relevantă [6] a fost interpretată în jurisprudență în sensul că permite instanței să modifice din oficiu încadrarea juridică a infracțiunii fără a informa în prealabil inculpatul. Acest lucru este valabil numai în cazul în care nu există nicio modificare substanțială a descrierii situației de fapt din actul de

[4] Potrivit deciziei de trimitere, faptele în cauză au fost încadrate din punct de vedere juridic ca infracțiune în temeiul articolului 302 alineatul (1) și alineatul (2) litera (b) coroborat cu articolul 301 alineatele (3) și (1) din Nakazatelen kodeks (Codul penal, denumit în continuare „NK"), și anume, luare de mită săvârșită de un polițist prin șantaj, săvârșind un abuz în serviciu.

[5] Potrivit deciziei de trimitere, înșelăciunea prevăzută la articolul 209 alineatul (2) din NK (dispoziția menționată de apărarea lui BK) are loc atunci când autorul cauzează un prejudiciu material ca urmare a folosirii confuziei, a lipsei de experiență ori a necunoașterii victimei care efectuează un act de dispoziție privind patrimoniul.

[6] În această privință, instanța de trimitere invocă articolul 301 alineatul (1) punctul 2, coroborat cu articolul 287 alineatul (1) din Nakazatelno protsesualen kodeks (Codul de procedură penală, denumit în continuare „NPK"). Articolul 301 alineatul (1) punctul 2 din NPK prevede următoarele: „Pentru a pronunța un verdict, instanța examinează și decide cu privire la următoarele chestiuni: […] dacă fapta constituie infracțiune și încadrarea juridică". Articolul 287 alineatul (1) din NPK prevede următoarele: „Parchetul întocmește un nou act de acuzare în cazul în care constată, în cursul anchetei judiciare, că există motive pentru a modifica substanțial descrierea situației de fapt din actul de acuzare sau pentru a aplica o lege care sancționează infracțiuni mai grave."

acuzare, iar noua încadrare juridică nu implică impunerea unei pedepse mai severe[7]. În practică, inculpatul va lua cunoștință de noua încadrare juridică numai după pronunțarea hotărârii judecătorești.

10. În consecință, instanța de trimitere consideră că, în conformitate cu dreptul național, ar fi posibil să modifice încadrarea juridică a infracțiunii de care este acuzat BK și să rețină astfel o infracțiune de înșelăciune, după cum susține apărarea lui BK. Instanța de trimitere menționează de asemenea o altă infracțiune posibilă, trafic de influență, care se pedepsește, în temeiul Codului penal bulgar[8], cu închisoare de până la șase ani sau cu amendă de până la 5 000 BGN (aproximativ 2 500 EUR).

11. Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la conformitatea legislației naționale, astfel cum a fost interpretată în jurisprudență, cu articolul 6 alineatele (3) și (4) din Directiva 2012/13, întrucât inculpatul este lipsit de orice posibilitate de a prezenta o apărare împotriva noii încadrări juridice și nu ia cunoștință de aceasta decât în momentul condamnării. Cu toate acestea, instanța de trimitere se întreabă dacă faptul că noua încadrare juridică nu implică o pedeapsă mai severă ar putea justifica această reglementare națională.

12. Instanța de trimitere arată în continuare că, în cazul în care Curtea constată că dreptul național contravine Directivei 2012/13, aceasta ar fi obligată să îl informeze pe BK cu privire la posibilitatea unei condamnări pe baza unei încadrări juridice diferite de cea indicată de parchet și să îi ofere posibilitatea de a-și pregăti apărarea. Într-un astfel de caz, instanța de trimitere se teme că și-ar putea pierde neutralitatea în cazul în care consideră că se poate concepe o anumită încadrare juridică și îl condamnă ulterior pe inculpat pe baza acestei încadrări, chiar dacă i-a oferit în prealabil persoanei respective posibilitatea de a se pregăti în acest sens. În aceste împrejurări, instanța de trimitere se întreabă dacă faptul că informația privind recalificarea infracțiunii provine de la instanță, iar nu de la parchet, nu ar putea pune sub semnul întrebării imparțialitatea acestei instanțe, astfel cum este garantată de articolul 47 al doilea paragraf din cartă.

13. În aceste împrejurări, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a decis să suspende judecarea cauzei principale și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„Articolul 6 alineatele (3) și (4) din Directiva 2012/13 se opune unei interpretări jurisprudențiale a dispozițiilor naționale – articolul 301 alineatul (1) punctul 2 coroborat cu articolul 287 alineatul (1) din [NPK] – care permite unei instanțe să efectueze, în hotărârea sa, o nouă încadrare juridică, diferită de cea din actul de acuzare, în măsura în care nu privește o infracțiune mai gravă, fără ca inculpatul să fi fost informat în mod corespunzător cu privire la noua încadrare juridică înainte de pronunțarea hotărârii și să se fi putut apăra împotriva acestei încadrări juridice?

[7] În decizia de trimitere, instanța de trimitere explică într-un mod mai detaliat raționamentul acestei jurisprudențe. Se pare că, întrucât parchetul este autorizat prin lege să modifice încadrarea juridică a infracțiunii în cazul în care noua încadrare presupune o pedeapsă mai severă, o instanță nu este împiedicată să declare un acuzat vinovat pe baza unei încadrări juridice diferite pe care instanța o consideră din oficiu ca fiind corectă, în condițiile în care: (1) nu există o modificare substanțială a descrierii situației de fapt din actul de acuzare și (2) noua încadrare juridică nu privește o infracțiune care face obiectul unei pedepse mai severe.

[8] Potrivit deciziei de trimitere, articolul 304b alineatul (1) din NK (traficul de influență) survine atunci când autorul infracțiunii solicită sau acceptă un avantaj necuvenit pentru a exercita o influență asupra deciziei unui funcționar public în legătură cu activitatea de serviciu a acestuia.

În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene interzice instanței să informeze inculpatul că va putea pronunța decizia pe fond pe baza unei încadrări juridice diferite a infracțiunii și să îi acorde, în plus, posibilitatea de a-și pregăti apărarea, dat fiind faptul că inițiativa de a efectua această încadrare juridică diferită nu provine de la parchet?”

14. Prin scrisoarea din 5 august 2022, Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia, Bulgaria) a informat Curtea că, în urma unei modificări legislative intrate în vigoare la 27 iulie 2022, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a fost desființat și că anumite cauze penale aflate pe rolul acestuia, inclusiv prezenta cauză, au fost transferate de la data respectivă la Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia).

15. Republica Cehă și Comisia Europeană au prezentat Curții observații scrise. La 2 martie 2023 a avut loc o ședință în cadrul căreia aceste părți au prezentat pledoarii.

III. Analiză

16. Cele două întrebări adresate Curții decurg din particularitățile dreptului procesual penal bulgar privind posibilitatea ca o instanță să recalifice infracțiunea în anumite împrejurări fără a informa inculpatul. În practică, persoana respectivă ia cunoștință de noua încadrare juridică a infracțiunii numai în momentul pronunțării hotărârii judecătorești și, prin urmare, nu are posibilitatea de a se apăra împotriva noii încadrări juridice în cadrul procedurii penale. Cu toate acestea, o astfel de recalificare este permisă numai atunci când nu există nicio modificare substanțială a descrierii situației de fapt din actul de acuzare, iar noua încadrare juridică nu implică impunerea unei pedepse mai severe. Aceste particularități sunt rezultatul interpretării judiciare a reglementării bulgare relevante.

17. Preocupările ridicate de instanța de trimitere cu privire la conformitatea unei astfel de reglementări naționale cu dreptul Uniunii necesită interpretarea articolului 6 din Directiva 2012/13 și a dreptului fundamental la o instanță imparțială, astfel cum este garantat de articolul 47 din cartă. Vom aborda pe rând fiecare din cele două întrebări.

A. Prima întrebare

18. Prima întrebare se referă la dreptul unui inculpat de a fi informat cu privire la recalificarea infracțiunii. Această întrebare necesită, în opinia noastră, interpretarea articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13, chiar dacă instanța de trimitere menționează în întrebarea sa și articolul 6 alineatul (3) din această directivă[9].

19. În consecință, propunem Curții să reformuleze prima întrebare în sensul că solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 se opune unei reglementări naționale care permite unei instanțe să informeze inculpatul cu privire la faptul că a recalificat infracțiunea numai în momentul pronunțării hotărârii judecătorești.

[9] A se vedea prin analogie Hotărârea din 13 iunie 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punctele 44-47), în care Curtea a considerat că o situație care implică modificarea încadrării juridice a faptelor pe care se întemeiază acuzația în legătură cu o cerere de negociere a unei sancțiuni (mai puțin severe) în temeiul dreptului național este relevantă pentru interpretarea articolului 6 alineatul (4), iar nu a articolului 6 alineatele (1)-(3) din Directiva 2012/13.

20. Această întrebare implică faptul că instanța poate modifica din oficiu încadrarea juridică a infracțiunii. Dorim să clarificăm de la bun început că, în prezenta cauză, Curtea nu este solicitată să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unei astfel de competențe a instanței naționale cu dreptul Uniunii [10]. Prima întrebare privește numai momentul în care informația privind modificarea trebuie să fie adusă la cunoștința inculpatului.

21. Întrucât răspunsul la această întrebare necesită interpretarea Directivei 2012/13, vom începe prin a spune câteva cuvinte despre această directivă și despre articolul 6 din aceasta.

1. Directiva 2012/13 și articolul 6 din aceasta

22. Directiva 2012/13 este una dintre cele șase directive privind „drepturile procedurale” sau „foaia de parcurs” care decurg din Rezoluția Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind o foaie de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale [11]. Aceasta din urmă a fost aprobată prin Programul de la Stockholm al Consiliului European privind spațiul de libertate, securitate și justiție [12]. Aceste directive se bazează pe competența Uniunii Europene în temeiul articolului 82 alineatul (2) litera (b) TFUE de a adopta norme minime privind drepturile persoanelor în cadrul procedurii penale [13].

23. Principala justificare pentru astfel de norme comune este facilitarea recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești în materie penală [14]. Acest lucru este reflectat foarte clar în preambulul Directivei 2012/13 [15].

24. Directiva 2012/13 stabilește norme minime comune privind dreptul la informare al persoanelor suspectate și acuzate în cadrul procedurilor penale [16]. Dreptul la informare în cadrul procedurilor penale este un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil [17], întrucât procesul poate fi echitabil numai dacă persoanele își cunosc drepturile [18].

[10] În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a acceptat în mod indirect că o instanță are posibilitatea de a recalifica infracțiunea în cazul în care dreptul național permite acest lucru. A se vedea, de exemplu, Curtea EDO, 25 martie 1999, Pélissier și Sassi împotriva Franței (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, § 62), Curtea EDO, 11 decembrie 2007, Drassich împotriva Italiei (CE:ECHR:2007:1211JUD002557504, § 34), și Curtea EDO, 24 iulie 2012, D.M.T. și D.K.I. împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, § 75). În Hotărârea din 13 iunie 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punctul 55), Curtea a făcut trimitere la această jurisprudență.

[11] Rezoluția Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind o foaie de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (JO 2009, C 295, p. 1). A se vedea considerentele (11) și (14) ale Directivei 2012/13. Pentru o discuție detaliată, a se vedea în continuare, de exemplu, Mitsilegas, V., *EU Criminal Law*, ediția a doua, Hart, 2022, în special p. 254-295.

[12] Consiliul European, „Programul de la Stockholm – o Europă deschisă și sigură în serviciul cetățenilor și pentru protecția acestora”, punctul 2.4 (JO 2010, C 115, p. 10). A se vedea considerentul (12) al Directivei 2012/13.

[13] A se vedea considerentul (9) al Directivei 2012/13.

[14] A se vedea, de exemplu, Raportul Comisiei către Parlamentul European și Consiliu cu privire la punerea în aplicare a [Directivei 2012/13], Bruxelles, COM(2018) 858 final, 18.12.2018, punctul 1.1.

[15] A se vedea în această privință considerentele (3), (4) și (10) ale Directivei 2012/13.

[16] A se vedea articolul 1 din Directiva 2012/13.

[17] A se vedea Hotărârea din 13 iunie 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punctul 43).

[18] A se vedea, de exemplu, Sayers, D., „Article 48 (Criminal Law) – Presumption of Innocence and Right of Defence”, în Peers, S. și alții (editori), *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary, Second edition*, Hart, 2021, p. 1413-1444.

25. Articolul 6 din Directiva 2012/13, care prezintă interes în prezenta cauză, contribuie la asigurarea unui proces echitabil prin stabilirea unor norme privind un aspect al dreptului de a fi informat [19]. Acesta privește dreptul persoanelor suspectate sau acuzate de a cunoaște faptele de care sunt acuzate.

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere acestea sunt suspectate sau acuzate. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

(2) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute sunt informate cu privire la motivele arestării sau reținerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate.

(3) Statele membre se asigură că, cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate.

(4) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor oferite în conformitate cu prezentul articol, acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.”

26. Considerentul (27) al Directivei 2012/13 specifică faptul că persoanele acuzate de săvârșirea unei infracțiuni ar trebui să primească toate informațiile referitoare la acuzare, astfel încât să își poată pregăti apărarea și să se garanteze echitatea procedurilor penale.

27. Considerentul (29) al Directivei 2012/13 prevede de asemenea că în cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzării se modifică într-o măsură care să afecteze în mod substanțial poziția persoanei suspectate sau acuzate, modificările ar trebui să i se comunice persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor și la timp pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

2. Analiza primei întrebări

28. Este contrar articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 ca inculpatul să fie informat cu privire la faptul că s-au modificat acuzațiile formulate împotriva sa numai în momentul pronunțării unei hotărâri prin care persoana respectivă este condamnată în baza acestor acuzații modificate?

29. Răspunsul evident este „da”, întrucât inculpatului nu i s-a oferit posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor pentru care a fost condamnat. Cu toate acestea, este răspunsul atât de evident în cazul în care acuzațiile noi și cele inițiale au aceleași elemente constitutive? Se poate presupune că, într-o astfel de situație, inculpatul nu ar fi putut să se apere?

30. Republica Cehă consideră că articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 nu se opune unei reglementări naționale precum cea în cauză, dacă noua încadrare juridică nu este nici mai severă, nici surprinzătoare. Aceasta își întemeiază argumentul pe formularea acestei dispoziții, potrivit

[19] A se vedea Hotărârea din 13 iunie 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punctul 43), sau, mai recent, Hotărârea din 21 octombrie 2021, ZX (Regularizarea actului de acuzare) (C-282/20, EU:C:2021:874, punctul 25).

căreia persoanele suspectate sau acuzate trebuie să fie informate cu privire la modificări numai „acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor”. În ședință, Republica Cehă a dat exemplul infracțiunilor de furt și tâlhărie. După cum a explicat, furtul este definit de obicei ca însușirea bunurilor care aparțin unei alte persoane, iar tâlhăria desemnează în general furtul prin folosirea forței. În cazul în care încadrarea juridică inițială a infracțiunii este tâlhărie și ulterior este modificată în furt, instanța nu este obligată să informeze inculpatul, întrucât tâlhăria cuprinde toate elementele constitutive ale furtului, astfel încât posibilitatea de a prezenta o apărare a existat deja. Cu toate acestea, în cazul în care încadrarea juridică inițială a infracțiunii este furt, aceasta nu poate fi schimbată în tâlhărie fără a informa inculpatul și fără a-i oferi posibilitatea de a formula o apărare, întrucât furtul nu cuprinde toate elementele constitutive ale tâlhăriei.

31. Comisia susține că o reglementare națională precum cea în cauză este exclusă de articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13. Cu toate acestea, Comisia consideră că, în situația în care elementele constitutive ale infracțiunii recalificate erau deja cuprinse în infracțiunea inițială, nu ar fi necesară informarea inculpatului înainte de pronunțarea hotărârii. Într-un astfel de caz, inculpatul nu ar fi nevoit să își schimbe strategia de apărare. În opinia Comisiei, nu aceasta este situația din prezenta cauză.

32. Atât Republica Cehă, cât și Comisia se bazează pe jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea EDO”). Acestea afirmă că constatarea unei încălcări a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare „Convenția”), este condiționată de garantarea echității procedurii, motiv pentru care trebuie să se țină seama de faptul dacă inculpatul a avut cunoștință în cursul procedurii de posibilitatea unei noi încadrări juridice. Interpretarea articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 și, în special, formularea „acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor” ar trebui să fie înțeleasă în mod similar.

33. În consecință, este necesar să începem prin a examina jurisprudența relevantă a Curții (a) și a Curții EDO (b).

a) Jurisprudența relevantă a Curții

34. Hotărârea pronunțată în cauza Kolev și alții [20] a privit în principal interpretarea articolului 6 alineatul (3) din Directiva 2012/13. Curtea, reunită în Marea Cameră, a statuat că obiectivul articolului 6 din Directiva 2012/13 de a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare și de a asigura echitatea procedurii impune ca inculpatul să primească informații detaliate cu privire la acuzații la un moment care să permită acestei persoane să își pregătească în mod eficient apărarea. Un aspect important pentru prezenta cauză este acela că Curtea a statuat în continuare că o astfel de cerință nu exclude posibilitatea ca informațiile referitoare la acuzații trimise apărării să facă obiectul unor modificări ulterioare, în special în ceea ce privește încadrarea juridică a faptelor imputate, astfel cum se are în vedere la articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că astfel de modificări trebuie să fie comunicate inculpatului sau avocatului acestuia la un moment în care aceștia au încă posibilitatea de a reacționa în mod eficient, anterior fazei deliberărilor [21].

[20] A se vedea Hotărârea din 5 iunie 2018 (C-612/15, EU:C:2018:392).

[21] A se vedea Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și alții (C-612/15, EU:C:2018:392, în special punctele 95 și 96). A se vedea de asemenea Hotărârea din 21 octombrie 2021, ZX (Regularizarea actului de acuzare) (C-282/20, EU:C:2021:874, punctul 29).

35. În Hotărârea pronunțată în cauza Moro [22], Curtea a reiterat constatările menționate anterior și a susținut că informarea cu privire la orice modificare care afectează acuzația se referă nu numai la modificări ale faptelor de care persoana este acuzată, ci și la modificarea încadrării juridice a faptelor respective. Acest lucru este necesar în temeiul articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13, astfel încât inculpatul să își poată exercita în mod specific și eficient dreptul la apărare [23].

36. În consecință, pare să rezulte în mod clar din jurisprudența Curții că, în condițiile în care infracțiunea este recalificată, articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 impune ca inculpatul să fie informat cu privire la această recalificare la un moment în care acesta are posibilitatea de a reacționa în fața acestei noi situații și care trebuie să fie anterior fazei deliberărilor instanței.

37. În consecință, această jurisprudență sprijină opinia potrivit căreia reglementarea națională în discuție în prezenta cauză contravine articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13. Cu toate acestea, Curtea nu a fost solicitată în niciuna dintre aceste cauze anterioare să se pronunțe asupra întrebării dacă informația privind recalificarea infracțiunii trebuie furnizată inculpatului în cazul în care noua încadrare juridică se bazează pe aceleași elemente constitutive precum încadrarea juridică inițială. Prin urmare, nu se poate considera că jurisprudența anterioară conține un răspuns concludent în sensul prezentei cauze.

b) Jurisprudența relevantă a Curții EDO

38. Astfel cum s-a explicat (a se vedea punctul 32 din prezentele concluzii), atât Republica Cehă, cât și Comisia se bazează pe jurisprudența Curții EDO referitoare la articolul 6 paragraful 3 litera a din Convenție, care prevede dreptul persoanei în cauză de a fi informată, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa.

39. Pentru început, Curtea EDO a statuat că articolul 6 paragraful 3 litera a din Convenție conferă persoanei dreptul de a fi informată nu numai cu privire la cauza acuzației (și anume, faptele pe care se presupune că le-a săvârșit și pe care se bazează acuzația), ci și cu privire la încadrarea juridică dată faptelor respective. Acest lucru este considerat important pentru a se asigura caracterul echitabil al procedurilor [24]. În consecință, domeniul de aplicare a articolului 6 paragraful 3 litera a din Convenție este evaluat în lumina dreptului mai general la un proces echitabil garantat de articolul 6 paragraful 1 din Convenție și a dreptului persoanei de a dispune de timp și facilități adecvate pentru pregătirea apărării sale în temeiul articolului 6 paragraful 3 litera b din Convenție [25].

40. În ceea ce privește modificările aduse acuzației, inculpatul trebuie să fie informat în mod corespunzător și complet cu privire la acestea, iar persoana respectivă trebuie să dispună de asemenea de timpul și facilitățile necesare pentru a reacționa la acestea și pentru a-și organiza

22 A se vedea Hotărârea din 13 iunie 2019 (C-646/17, EU:C:2019:489).

23 A se vedea Hotărârea din 13 iunie 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, în special punctele 52, 53, 56 și 70).

24 A se vedea Curtea EDO, 25 martie 1999, Pélissier și Sassi împotriva Franței (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, §§ 51 și 52). Curtea a recunoscut această jurisprudență a Curții EDO în Hotărârea din 13 iunie 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punctul 55), Hotărârea din 6 octombrie 2021, Prokuratura Rejonowa Łódź-Bałuty (C-338/20, EU:C:2021:805, punctul 36), și Hotărârea din 23 noiembrie 2021, IS (Nelegalitatea ordonanței de trimitere) (C-564/19, EU:C:2021:949, punctul 122).

25 A se vedea, de exemplu, Curtea EDO, 25 martie 1999, Pélissier și Sassi împotriva Franței (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, §§ 52 și 54), Curtea EDO, 7 ianuarie 2010, Penev împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2010:0107JUD002049404, §§ 33-35), și Curtea EDO, 24 iulie 2012, D.M.T. și D.K.I. împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, §§ 73-75).

apărarea pe baza oricărei informații sau acuzații noi [26]. După cum a statuat în mod constant Curtea EDO, în cazul în care instanțele judecătorești au posibilitatea, atunci când un astfel de drept este recunoscut în dreptul intern, de a schimba încadrarea faptelor cu privire la care au fost sesizate în mod corespunzător, acestea trebuie să se asigure că inculpatul a avut posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare în această privință într-un mod concret și eficient. Acest lucru implică faptul că persoana respectivă este informată în mod detaliat și în timp util nu numai cu privire la faptele materiale pe care se bazează acuzația, ci și cu privire la încadrarea juridică dată acestor fapte [27].

41. Pe baza acestor considerații, Curtea EDO a constatat că a avut loc o încălcare a articolului 6 paragraful 3 literele a și b din Convenție, coroborat cu articolul 6 paragraful 1 din aceasta, în situațiile în care o instanță a recalificat infracțiunea, iar persoanei nu i s-a oferit posibilitatea de a se apăra împotriva noii încadrări juridice într-un mod practic și eficient și în timp util [28]. În special, Curtea EDO a subliniat că, în cazul în care informația este furnizată atunci când persoana nu mai are posibilitatea de a-și pregăti apărarea împotriva noii acuzații și acea persoană a aflat despre recalificare abia prin hotărârea instanței, atunci informarea este tardivă [29].

42. În plus, faptul că recalificarea privește aplicarea unei pedepse mai puțin severe nu a fost considerat relevant de către Curtea EDO [30].

43. De exemplu, în Hotărârea Pélissier și Sassi împotriva Franței [31], Curtea EDO, întrunită în Marea Cameră, a considerat că a existat o încălcare a Convenției în cazul în care o instanță a recalificat infracțiunea din bancrută frauduloasă în complicitate la bancrută frauduloasă în împrejurări în care inculpații nu au fost informați cu privire la această acuzație. În acest context, Curtea EDO a analizat dacă aceste persoane ar fi trebuit să cunoască eventualitatea de a fi condamnate pentru noua acuzație. Având în vedere diferențele în ceea ce privește elementele care trebuiau dovedite, Curtea EDO a constatat că această nouă acuzație de complicitate nu constituia un element intrinsec acuzației inițiale, cunoscute de aceștia de la începutul procedurii.

[26] A se vedea, de exemplu, Curtea EDO, 25 iulie 2000, Mattoccia împotriva Italiei (CE:ECHR:2000:0725JUD002396994, § 61), și Curtea EDO, 26 iunie 2018, Pereira Cruz și alții împotriva Portugaliei (CE:ECHR:2018:0626JUD005639612, § 198).

[27] A se vedea, de exemplu, Curtea EDO, 11 decembrie 2007, Drassich împotriva Italiei (CE:ECHR:2007:1211JUD002557504, § 34), și Curtea EDO, 24 iulie 2012, D.M.T. și D.K.I. împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, § 75).

[28] A se vedea, *inter alia*, Curtea EDO, 25 martie 1999, Pélissier și Sassi împotriva Franței (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, §§ 55-63) (instanța a recalificat infracțiunea din bancrută frauduloasă în complicitate la bancrută frauduloasă), Curtea EDO, 20 aprilie 2006, I.H. și alții împotriva Austriei (CE:ECHR:2006:0420JUD004278098, §§ 32-39) [instanța a recalificat infracțiunea din viol în temeiul articolului 201 alineatul (2) din Codul penal austriac în viol în temeiul articolului 201 alineatul (1) din același cod], Curtea EDO, 25 septembrie 2008, Seliverstov împotriva Rusiei (CE:ECHR:2008:0925JUD001969202, §§ 16-24) (instanța a recalificat infracțiunea din tentativă de luare de mită în tentativă de înșelăciune pe scară largă), Curtea EDO, 7 ianuarie 2010, Penev împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2010:0107JUD002049404, §§ 37-45) (instanța a recalificat infracțiunea din a acționa cu depășirea competențelor în încheierea deliberată a unui contract dezavantajos), Curtea EDO, 25 ianuarie 2011, Block împotriva Ungariei (CE:ECHR:2011:0125JUD005628209, §§ 22-25) (implicând o „dublă" recalificare în care curtea de apel a recalificat infracțiunea din producere de bani falși în falsificare de documente publice, avertizând totodată asupra unei posibile recalificări ca tentativă de înșelăciune în formă agravată, iar instanța supremă a găsit inculpatul vinovat de tentativă de înșelăciune și de falsificare), Curtea EDO, 24 iulie 2012, D.M.T. și D.K.I. împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, §§ 76-84) (instanța a recalificat infracțiunea din luare de mită în înșelăciune), și Curtea EDO, 7 noiembrie 2019, Gelenidze împotriva Georgiei (CE:ECHR:2019:1107JUD007291610, §§ 35-38) (instanța a recalificat infracțiunea din pronunțare a unei hotărâri judecătorești ilegale în abuz în serviciu, încadrare propusă de acuzare din timpul procedurii de apel, care a fost considerată, de asemenea, o încălcare a principiului egalității armelor).

[29] A se vedea Curtea EDO, 25 martie 1999, Pélissier și Sassi împotriva Franței (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, § 62), Curtea EDO, 12 aprilie 2011, Constantin împotriva României (CE:ECHR:2011:0412JUD002117503, § 22), și Curtea EDO, 5 martie 2013, Varela Geis împotriva Spaniei (CE:ECHR:2013:0305JUD006100509, § 54); a se vedea de asemenea Curtea EDO, 17 iulie 2001, Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 1) (CE:ECHR:2001:0717JUD002990096, § 57) (prin care s-a constatat că inculpații nu au fost informați despre noua acuzație decât în ultima zi a procesului, chiar înainte de pronunțarea hotărârii, ceea ce era în mod evident tardiv).

[30] A se vedea, în această privință, Curtea EDO, 25 septembrie 2008, Seliverstov împotriva Rusiei (CE:ECHR:2008:0925JUD001969202, § 19): „În plus, în măsura în care guvernul a susținut că a fost aplicată o dispoziție mai puțin severă, Curtea consideră că acest fapt este irelevant pentru cauza în discuție, întrucât esența plângerii reclamantului nu o constituie severitatea pedepsei, ci pretinsa încălcare a dreptului său de a fi informat cu privire la acuzațiile care i se aduc și a capacității sale de a-și pregăti apărarea și, în orice caz, instanța de apel a menținut durata pedepsei cu închisoarea aplicate reclamantului."

[31] A se vedea Curtea EDO, 25 martie 1999 (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, §§ 55-63).

Chiar dacă nu îi revenea Curții EDO sarcina de a evalua temeinicia apărărilor pe care aceste persoane le-ar fi putut invoca în cazul în care ar fi avut posibilitatea de a prezenta observații cu privire la noua acuzație, aceasta a remarcat totuși că era plauzibil să se susțină că apărarea ar fi fost diferită. În consecință, în exercitarea unei competențe pe care i-o conferă dreptul național de a modifica încadrarea juridică a acuzației, instanța ar fi trebuit să le ofere inculpaților posibilitatea de a-și pregăti apărarea în raport cu noua acuzație. Faptul de a afla despre recalificare abia prin intermediul hotărârii a fost tardiv.

44. În mod similar, Curtea EDO a constatat o încălcare a Convenției în Hotărârea Penev împotriva Bulgariei [32]. Curtea EDO a subliniat că inculpatul nu putea să cunoască faptul că instanța ar putea pronunța un verdict bazat pe o nouă încadrare juridică, că elementele vechii infracțiuni și cele ale noii infracțiuni erau diferite și că elementele noii infracțiuni nu au fost niciodată dezbătute în cadrul procesului, întrucât persoana a aflat despre noua încadrare juridică numai prin hotărârea instanței. De asemenea, Curtea EDO a respins argumentele potrivit cărora încadrarea juridică a infracțiunii nu avea mare importanță atât timp cât condamnarea alternativă se baza pe aceleași fapte și a reiterat faptul că Convenția impune ca inculpatul să fie informat în mod detaliat nu numai cu privire la faptele pe care se presupune că le-a săvârșit, ci și cu privire la încadrarea juridică atribuită acestora.

45. Hotărârea D.M.T. și D.K.I. împotriva Bulgariei [33] pare a fi cea mai asemănătoare cu prezenta cauză, întrucât a implicat recalificarea infracțiunii din luare de mită în înșelăciune. Curtea EDO a constatat o încălcare a Convenției, întrucât inculpatul nu a fost informat în niciun moment în timpul procedurii despre modificarea încadrării juridice; acesta a aflat de noile acuzații formulate împotriva sa numai prin hotărârea instanței. Potrivit Curții EDO, inculpatul nu ar fi putut prevedea o astfel de recalificare, având în vedere că elementele celor două infracțiuni erau diferite și, prin urmare, era plauzibil ca apărarea să fi fost diferită.

46. Considerăm important de remarcat faptul că, în aceste cauze, au existat diferențe în ceea ce privește elementele constitutive care trebuiau dovedite pentru infracțiunile inițiale și cele recalificate.

47. În schimb, Curtea EDO nu a constatat o încălcare a Convenției în situațiile în care inculpatului i s-a oferit posibilitatea de a reacționa la noua încadrare juridică a infracțiunii [34]. De exemplu, aceasta este situația în care inculpatul a fost informat cu privire la posibilitatea modificării acuzațiilor în timpul examinării cauzei de către instanța competentă și a avut posibilitatea de a prezenta argumente împotriva noilor acuzații înainte de pronunțarea hotărârii [35]. Totuși, această situație diferă de cea din prezenta cauză, în care inculpatul urma să afle despre modificarea încadrării juridice a infracțiunii numai după pronunțarea hotărârii.

[32] A se vedea Curtea EDO, 7 ianuarie 2010 (CE:ECHR:2010:0107JUD002049404, §§ 37-45).

[33] A se vedea Curtea EDO, 24 iulie 2012 (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, §§ 76-84).

[34] A se compara, în special, Curtea EDO, 11 decembrie 2007, Drassich împotriva Italiei (CE:ECHR:2007:1211JUD002557504, §§ 36-43) (constatarea unei încălcări a Convenției pe baza recalificării infracțiunii din corupție în formă simplă în corupție în acte judiciare, în cazul în care persoana nu a fost informată în nicio etapă a procedurii și nu a avut posibilitatea de a se apăra împotriva noii acuzații), cu Curtea EDO, 22 februarie 2018, Drassich împotriva Italiei (nr. 2) (CE:ECHR:2018:0222JUD006517309, §§ 67-74) (constatarea faptului că nu a existat o încălcare a Convenției în cazul în care procedura a fost redeschisă pentru a oferi persoanei posibilitatea de a se apăra în raport cu recalificarea infracțiunii).

[35] A se vedea, de exemplu, Curtea EDO, Decizia din 5 septembrie 2006, Bäckström și Andersson împotriva Suediei, p. 8-11 [menționată în Curtea EDO, 24 iulie 2012, D.M.T. și D.K.I. împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, § 81)]; Curtea EDO, 26 iunie 2018, Pereira Cruz și alții împotriva Portugaliei (CE:ECHR:2018:0626JUD005639612, §§ 204-209); Curtea EDO, Decizia din 26 februarie 2019, Ujlaki și Piskóti împotriva Ungariei (CE:ECHR:2019:0226DEC000666814, §§ 19-21); și Curtea EDO, Decizia din 23 iunie 2020, Filimon împotriva României (CE:ECHR:2020:0623DEC005460014, §§ 34-43).

48. În unele cauze, Curtea EDO nu a constatat o încălcare a Convenției în cazul în care s-a considerat că inculpatul a cunoscut elementele noii încadrări juridice și a fost în măsură să se apere în raport cu infracțiunea în cadrul procedurii.

49. În Hotărârea Salvador Torres împotriva Spaniei [36], Curtea EDO nu a constatat o încălcare a dreptului inculpatului în temeiul articolului 6 alineatul (3) litera (a) din Convenție în cazul în care infracțiunea a fost modificată din delapidare în formă simplă în delapidare în formă simplă cu circumstanța agravantă că acesta a profitat de natura publică a funcției sale. Caracterul public al funcției inculpatului a fost un element intrinsec acuzației inițiale și, prin urmare, cunoscut de acesta de la începutul procedurii. În consecință, inculpatul a avut posibilitatea de a aborda acest aspect în cadrul procedurii.

50. În mod similar, în Hotărârea Marilena-Carmen Popa împotriva României [37], Curtea EDO nu a constatat o încălcare a Convenției prin aceea că instanța a schimbat încadrarea juridică a infracțiunii din fals în formă continuată într-un act unic de fals. Curtea EDO a constatat că actul unic de fals pentru care persoana a fost condamnată a fost un element intrinsec al acuzației inițiale de fals în formă continuată formulate împotriva sa. Astfel, inculpata a cunoscut acest aspect încă de la începutul procedurii penale și a avut posibilitatea, pe parcursul acestei proceduri, să își exprime punctul de vedere și să prezinte observații și elemente de probă în apărarea sa cu privire la fiecare act de fals de care a fost acuzată. În acele împrejurări, Curtea EDO a considerat că persoana trebuie să fi fost pe deplin conștientă de eventualitatea ca instanțele naționale să o găsească vinovată de infracțiunea recalificată.

51. În sfârșit, de exemplu, în Hotărârea Gea Catalán împotriva Spaniei [38], Curtea EDO a constatat că nu a existat o încălcare a Convenției în cazul în care discrepanța reclamată a fost rezultatul unei erori materiale săvârșite de parchet, însă inculpatul a fost informat în mod corespunzător cu privire la toate elementele acuzației în cadrul procedurii.

52. În consecință, jurisprudența Curții EDO menționată anterior poate fi clasificată în două grupuri de cauze. În primul grup de cauze, elementele constitutive ale infracțiunii inițiale și ale infracțiunii recalificate erau diferite. În astfel de cauze, Curtea EDO a considerat că inculpatul nu a avut posibilitatea de a se apăra înainte de pronunțarea hotărârii de condamnare pentru infracțiunea recalificată. Prezenta cauză pare să rezulte dintr-o astfel de situație, însă evaluarea acestui aspect ține de competența instanței de trimitere. Cel de al doilea grup de cauze este constituit din cele în care elementele constitutive ale infracțiunii inițiale cuprind toate elementele constitutive ale infracțiunii recalificate (precum exemplul Republicii Cehe privind furtul și tâlhăria menționat la punctul 30 din prezentele concluzii). Jurisprudența Curții EDO pare să sugereze că, în astfel de situații, inculpatul a avut deja posibilitatea de a se apăra și că strategia sa de apărare nu ar fi diferită. În consecință, informarea inculpatului numai în momentul pronunțării hotărârii nu constituie o încălcare a Convenției.

[36] A se vedea Curtea EDO, 24 octombrie 1996 (CE:ECHR:1996:1024JUD002152593, §§ 30-33).

[37] A se vedea Curtea EDO, 18 februarie 2020 (CE:ECHR:2020:0218JUD000181411, §§ 36-49).

[38] A se vedea Curtea EDO, 10 februarie 1995 (CE:ECHR:1995:0210JUD001916091, §§ 28-30).

c) Cum ar trebui să interpreteze Curtea articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13?

53. Republica Cehă și Comisia au subliniat că, în interpretarea articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13, Curtea ar trebui să adopte o abordare similară cu cea adoptată de Curtea EDO în jurisprudența sa privind evaluarea presupuselor încălcări ale articolului 6 paragraful 3 litera a din Convenție.

54. Să fie într-adevăr astfel?

55. Este bine stabilit faptul că dreptul derivat al Uniunii, inclusiv Directiva 2012/13, trebuie interpretat în conformitate cu drepturile fundamentale care sunt obligatorii pentru Uniune [39]. Pe baza articolului 52 alineatul (3) din cartă, aceste drepturi sunt de asemenea cele garantate de Convenție și de jurisprudența relevantă a Curții EDO ori de câte ori drepturile din cartă corespund drepturilor din Convenție. În această privință, Directiva 2012/13 afirmă în considerentul (41) că respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute de cartă și, mai exact, că urmărește promovarea dreptului la libertate, a dreptului la un proces echitabil și a drepturilor în materie de apărare. În plus, în considerentul (42) se precizează că dispozițiile Directivei 2012/13 care corespund drepturilor garantate de Convenție ar trebui să fie interpretate și puse în aplicare cu respectarea drepturilor respective, astfel cum au fost interpretate în jurisprudența Curții EDO [40].

56. Cu toate acestea, obligația de a interpreta Directiva 2012/13 în mod coerent cu drepturile fundamentale înseamnă că drepturile cuprinse în această directivă nu pot oferi o protecție inferioară celei garantate de cartă și de Convenție. Aceasta nu înseamnă că legiuitorul Uniunii nu poate acorda inculpaților drepturi mai extinse. În plus, în cazul în care dreptul derivat al Uniunii prevede astfel de drepturi mai extinse, acest lucru nu înseamnă în mod automat că standardul cartei este mai ridicat decât cel al Convenției. Înseamnă doar că soluția legislativă este chiar mai benefică decât ceea ce se impune în conformitate cu standardul drepturilor fundamentale în cadrul Uniunii, sub care, dar nu și peste care, legiuitorul Uniunii nu poate trece.

57. În consecință, chiar dacă jurisprudența Curții EDO trebuie interpretată în sensul că permite recalificarea infracțiunii fără a da posibilitatea inculpatului să reacționeze la o astfel de modificare în anumite împrejurări, acest lucru nu înseamnă neapărat că articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 ar trebui interpretat astfel.

58. Atunci când interpretează dreptul derivat al Uniunii, pe lângă faptul că ia în considerare protecția drepturilor fundamentale ca prag minim, Curtea trebuie să ia în considerare și scopul actului juridic care trebuie interpretat.

59. După cum se menționează în preambulul său [41], Directiva 2012/13 are ca obiectiv armonizarea legislațiilor naționale în vederea consolidării încrederii reciproce și, în consecință, pentru a permite recunoașterea reciprocă în domeniul cooperării judiciare în materie penală.

[39] Astfel cum a susținut în mod constant Curtea, dispozițiile dreptului Uniunii trebuie interpretate în lumina drepturilor fundamentale care fac parte integrantă din principiile generale de drept a căror respectare este asigurată de Curte și care sunt în prezent înscrise în cartă. A se vedea de exemplu Hotărârea din 21 decembrie 2021, Bank Melli Iran (C-124/20, EU:C:2021:1035, punctul 70).

[40] Considerentul (14) al Directivei 2012/13 explică în mod similar: „Directiva dezvoltă drepturile prevăzute în cartă, în special articolele 6, 47 și 48 din aceasta, prin întemeierea pe articolele 5 și 6 din [Convenție], astfel cum au fost interpretate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.”

[41] A se vedea considerentele (1), (3) și (4) ale Directivei 2012/13.

60. Acest scop important care stă la baza Directivei 2012/13 influențează în mod necesar metoda de interpretare a acesteia, la fel cum influențează interpretarea altor directive adoptate în temeiul articolului 82 alineatul (2) TFUE. În cauza Covaci, prima cauză în care Curtea a fost solicitată să interpreteze Directiva 2012/13, avocatul general Bot a propus ca „normele adoptate în temeiul articolului 82 alineatul (2) TFUE [să fie] interpretate în sensul care este adecvat să le asigure un efect util deplin, în măsura în care o astfel de interpretare, care va consolida protecția drepturilor, va întări în același timp încrederea reciprocă și, în consecință, va facilita mecanismul recunoașterii reciproce”[42]. Acesta a considerat în continuare că, „[a] reduce domeniul de aplicare al acestor norme printr-o interpretare literală a textelor poate avea drept efect contracararea acestui mecanism al recunoașterii reciproce și, așadar, a construcției spațiului de libertate, securitate și justiție”[43].

61. Suntem de acord cu această poziție a avocatului general Bot. Normele comune stabilite prin Directiva 2012/13 trebuie interpretate într-un mod care să îndeplinească cel mai bine scopul de a consolida încrederea reciprocă. Un astfel de obiectiv favorizează soluțiile simple. Cu toate acestea, Curtea este obligată să respecte limitele unei interpretări acceptabile impuse de formularea articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13.

62. Din această perspectivă, este necesar să se evalueze care sunt posibilele interpretări ale sintagmei „necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurii” de la articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13. În cazul în care există mai multe opțiuni, astfel cum considerăm că există, Curtea ar trebui să aleagă opțiunea care îndeplinește cel mai bine scopul de a consolida încrederea reciprocă.

63. În opinia noastră, formularea articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 lasă deschise (cel puțin) două opțiuni.

64. Potrivit primei opțiuni interpretative, echitatea procedurilor este garantată în situațiile în care elementele constitutive ale infracțiunii inițiale și cele ale infracțiunii recalificate corespund, chiar dacă inculpatul nu este informat cu privire la recalificarea infracțiunii înainte de pronunțarea hotărârii. Această opțiune reflectă jurisprudența Curții EDO. Aceasta se bazează pe premisa că, în astfel de situații, instanța poate fi încredințată că inculpatul a avut deja posibilitatea de a se apăra, iar strategia de apărare nu ar fi diferită.

65. Este de înțeles că o astfel de abordare de la caz la caz ar putea părea acceptabilă în jurisprudența Curții EDO. Această instanță are sarcina de a evalua *a posteriori* dacă modul în care s-au desfășurat anumite proceduri penale a încălcat drepturile bazate pe Convenție. În consecință, această instanță poate evalua retroactiv, luând în considerare toate împrejurările cauzei concrete, dacă o instanță care nu a dat inculpatului posibilitatea de a formula o apărare împotriva acuzațiilor, astfel cum au fost recalificate, a încălcat sau nu Convenția.

66. Cu toate acestea, în cazul în care Directiva 2012/13 are ca scop consolidarea încrederii reciproce, această opțiune interpretativă are dezavantaje. O astfel de abordare de la caz la caz se bazează pe evaluarea (subiectivă) a unei instanțe că inculpatul (și avocatul său) nu s-ar putea prevala de o strategie de apărare diferită. În opinia noastră, o astfel de cerință impusă instanței de a evalua posibilele strategii de apărare în cazuri concrete este problematică și ar putea fi chiar mai

[42] Concluziile avocatului general Bot prezentate în cauza Covaci (C-216/14, EU:C:2015:305, punctul 33).

[43] Concluziile avocatului general Bot prezentate în cauza Covaci (C-216/14, EU:C:2015:305, punctul 33).

susceptibilă să intre în conflict cu imparțialitatea judiciară decât ceea ce a avut în vedere instanța națională în cea de a doua întrebare preliminară (a se vedea punctele 77-84 din prezentele concluzii).

67. În împrejurările din prezenta cauză, elementele constitutive ale infracțiunii inițiale și cele ale infracțiunii recalificate par a fi diferite, astfel încât o reglementare națională care permite instanței să informeze inculpatul cu privire la recalificarea infracțiunii numai în momentul pronunțării hotărârii nu ar fi în concordanță cu articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13, nici măcar în conformitate cu prima opțiune interpretativă. Cu toate acestea, în cazul în care elementele constitutive ale celor două infracțiuni ar fi corespuns, prima opțiune interpretativă nu s-ar opune unei reglementări naționale care permite ca inculpatul să fie informat cu privire la recalificarea infracțiunii numai în momentul pronunțării hotărârii. Aceasta înseamnă că, în exemplul ceh referitor la furt și tâlhărie (a se vedea punctul 30 din prezentele concluzii), instanța ar trebui să concluzioneze că strategia de apărare nu ar fi diferită. Cu toate acestea, să ne imaginăm că un inculpat pentru tâlhărie și-a concentrat apărarea pe infirmarea folosirii forței, întrucât persoana respectivă ar fi achitată de infracțiunea de tâlhărie în cazul în care acest element ar fi lipsit. Persoana respectivă s-ar putea să nu se fi concentrat asupra elementului de însușire a proprietății altcuiva. În cazul în care inculpatul știa că infracțiunea era cea de furt, s-ar fi putut pune un accent mai mare pe infirmarea acestei părți a acuzației. Ar putea o instanță să concluzioneze cu certitudine că o strategie de apărare diferită nu ar putea fi utilă inculpatului? Având în vedere incertitudinea legată de această opțiune interpretativă, ea nu va contribui în mod util la consolidarea încrederii pe care instanțele dintr-un stat membru o au în ceea ce privește practica instanțelor din alte state membre.

68. Se poate chiar susține că articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 este superfluu în cazul în care nu face decât să reitereze dispoziția legală, astfel cum rezultă acesta din cartă și din Convenție. Normele aferente primei opțiuni interpretative sunt deja obligatorii pentru statele membre și pentru instanțele acestora. Recunoaștem că nu se poate nega faptul că, uneori, simpla exprimare în dreptul derivat al Uniunii a normelor adoptate de instanțe în interpretarea drepturilor fundamentale ar putea contribui la vizibilitatea acestor norme [44]. Cu toate acestea, cea de a doua opțiune interpretativă conduce la o normă și mai clară și, prin urmare, este mai eficientă pentru consolidarea încrederii reciproce.

69. Cea de a doua opțiune interpretativă susține că, în sensul articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13, aspectul de a informa în timp util inculpatul că infracțiunea a fost (sau poate fi) recalificată, ceea ce permite faptul de a reacționa la noua infracțiune, este întotdeauna „necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor”. Acest lucru este valabil în pofida posibilității ca inculpatul să fi știut că recalificarea infracțiunii era posibilă [45] și a faptului că toate elementele constitutive ale noii infracțiuni sunt incluse în infracțiunea inițială.

70. În cazul în care ar fi acceptată o astfel de interpretare, acest lucru ar însemna că o instanță care consideră că infracțiunea ar trebui recalificată trebuie să dea posibilitatea inculpatului să formuleze o nouă apărare. O astfel de prelungire a procedurii nu ar trebui să fie un motiv de respingere a interpretării propuse, în special dacă este pusă în balanță cu garanția că procedura este echitabilă.

[44] Considerentul (7) al Directivei 2012/13 poate fi interpretat în acest sens. Acest considerent precizează următoarele: „[c]u toate că statele membre sunt părți la [Convenție], experiența a arătat că doar acest element nu poate oferi întotdeauna un grad suficient de încredere în sistemele de justiție penală ale altor state membre”.

[45] În prezenta cauză, inculpatul ar putea într-adevăr să cunoască faptul că infracțiunea ar putea fi recalificată în înșelăciune, având în vedere că el însuși a oferit o astfel de opțiune.

71. Această interpretare a articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13, chiar dacă ar putea prelungi procedura, este mult mai simplă, în sensul că nu implică evaluări subiective din partea instanței. Dimpotrivă, aceasta impune o regulă clară: dacă instanța consideră că este necesar să recalifice infracțiunea, aceasta trebuie să informeze inculpatul despre noua acuzație și să îi permită acestuia să reacționeze la acuzație astfel cum a fost recalificată prin formularea unei noi apărări.

72. Găsim un singur argument împotriva celei de a doua opțiuni interpretative. Acest argument se bazează pe istoricul legislativ al articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13[46]. Unul dintre documentele instituționale ale Consiliului[47] pare să sugereze că Consiliul a încercat să urmeze abordarea adoptată în jurisprudența Curții EDO. Astfel, Consiliul a propus considerentul care este în prezent considerentul (29) și care utilizează expresiile „să afecteze în mod substanțial” și „necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor” preluate în mod direct din limbajul jurisprudenței Curții EDO.

73. Cu toate acestea, având în vedere că nu este sigur că formularea „necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor” de la articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 a fost păstrată în versiunea finală a acestei directive ca reflectare a intenției legiuitorului Uniunii de a reitera pur și simplu dreptul la informare cu privire la acuzație, astfel cum s-a dezvoltat acesta în jurisprudența Curții EDO, considerăm că nu există niciun motiv pentru a acorda mai multă greutate acestui argument decât celui bazat pe scopul Directivei 2012/13 de a consolida încrederea reciprocă.

74. În sfârșit, nu considerăm că intenția de a reitera pur și simplu nivelul de protecție garantat de Convenție poate fi dedusă din considerentul (40) al Directivei 2012/13, care explică faptul că această directivă stabilește doar norme minime. Este util să citățm acest considerent în întregime:

„Prezenta directivă stabilește norme minime. Statele membre pot extinde drepturile menționate în prezenta directivă în vederea asigurării unui nivel mai ridicat de protecție și în situațiile care nu sunt tratate în mod expres în prezenta directivă. Nivelul de protecție nu ar trebui să scadă niciodată sub standardele prevăzute de [Convenție], astfel cum sunt interpretate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.”

75. Astfel cum reiese în mod clar din acest considerent, expresia „norme minime” înseamnă că statele membre pot stabili un nivel de protecție mai ridicat decât cel impus de Directiva 2012/13. Aceasta nu înseamnă că normele stabilite în directiva respectivă trebuie să reprezinte minimul posibil. Cea de a treia teză explică în mod clar faptul că Convenția, astfel cum a fost interpretată de Curtea EDO, stabilește pragul minim, inclusiv în situații care nu intră sub incidența Directivei 2012/13. Nimic din acest considerent nu sugerează că drepturile acordate de Directiva 2012/13 nu ar putea fi mai extinse decât cele acordate de Convenție.

76. Pe baza motivelor prezentate anterior, propunem Curții să aleagă cea de a doua opțiune atunci când interpretează articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13. Astfel, această dispoziție ar trebui interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale care nu permite

[46] În propunerea inițială a Comisiei, nu exista nicio dispoziție care să corespundă articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13. A se vedea Comisia Europeană, Propunere de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, Bruxelles, COM(2010) 392 final, 20 iulie 2010, articolul 6 propus, p. 18. Această dispoziție a fost rezultatul unui amendament propus de Parlamentul European. A se vedea Parlamentul European, Raport referitor la propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, A7-0408/2011, 25 noiembrie 2011, articolul 6 alineatul (3a) propus; documentul Consiliului 10114/11 REV 1, Bruxelles, 17 mai 2011, p. 5-7.

[47] A se vedea documentul Consiliului 14631/11, Bruxelles, 26 septembrie 2011, p. 4-5.

inculpatului să își formuleze apărarea împotriva infracțiunii recalificate după ce a fost informat despre recalificare. Această interpretare nu este afectată de faptul că noua încadrare juridică nu implică o sancțiune mai severă.

B. Cea de a doua întrebare

77. În cazul în care Curtea răspunde afirmativ la prima întrebare, ceea ce propunem, instanța de trimitere solicită prin intermediul celei de a doua întrebări în esență să se stabilească dacă garanțiile de imparțialitate judiciară consacrate la articolul 47 al doilea paragraf din cartă se opun unei reglementări naționale care permite unei instanțe să informeze inculpatul cu privire la o eventuală recalificare a infracțiunii atunci când inițiativa acestei recalificări nu provine de la parchet.

78. După cum am explicat deja (a se vedea punctul 20 din prezentele concluzii), prezenta cauză nu se referă la posibilitatea ca instanțele, spre deosebire de parchete, să recalifice infracțiunea în cadrul procedurii penale. Mai degrabă, după cum a explicat un autor, „este foarte posibil ca, în conformitate cu dreptul intern, o instanță să nu fie ținută de încadrarea juridică dată de parchet conduitei incriminate, însă acest lucru nu face decât să mute obligația de informare de la acesta din urmă la cea dintâi – dacă se are în vedere o astfel de schimbare, instanța trebuie să informeze apărarea și să suspende ședința pentru a-i permite acesteia să își adapteze apărarea la noua situație” [48].

79. Prin urmare, cea de a doua întrebare ar trebui înțeleasă în sensul că solicită să se stabilească dacă obligația impusă unei instanțe naționale de a informa inculpatul cu privire la recalificarea infracțiunii contravine cerinței de imparțialitate judiciară.

80. Cerința de imparțialitate judiciară, ca fațetă a independenței judiciare [49], cuprinde două aspecte. În primul rând, membrii instanței trebuie să fie ei înșiși imparțiali din punct de vedere subiectiv, și anume niciunul dintre membrii acesteia nu trebuie să fie părtinitor sau să aibă prejudecăți, imparțialitatea personală fiind prezumată până la proba contrară. Pe de altă parte, instanța trebuie să fie în mod obiectiv imparțială, și anume trebuie să ofere garanții suficiente pentru a exclude în această privință orice bănuială legitimă [50].

81. Instanța de trimitere pare să fie preocupată de ambele aspecte ale imparțialității.

82. În opinia noastră, faptul că instanța informează inculpatul că a decis să recalifice infracțiunea sau are în vedere o astfel de decizie nu interferează cu imparțialitatea sa. Acesta este cazul în special dacă instanța, după ce anunță (posibilitatea) recalificării infracțiunii, permite inculpatului să formuleze o nouă apărare.

83. Interpretarea potrivit căreia imparțialitatea instanței nu este afectată de simplul fapt că instanța informează inculpatul cu privire la recalificarea infracțiunii poate fi susținută de Hotărârea Curții EDO în cauza Bäckström și Andersson împotriva Suediei [51]. În această hotărâre,

[48] Trechsel, S., *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, 2005, p. 195.

[49] A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 19 septembrie 2006, Wilson (C-506/04, EU:C:2006:587, punctele 49-52), și Hotărârea din 19 noiembrie 2019, A. K. și alții (Independența Camerei Disciplinare a Curții Supreme) (C-585/18, C-624/18 și C-625/18, EU:C:2019:982, punctele 121 și 122).

[50] A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 4 decembrie 2019, H/Consiliul (C-413/18 P, nepublicată, EU:C:2019:1044, punctul 55), și Hotărârea din 24 martie 2022, Wagenknecht/Comisia (C-130/21 P, EU:C:2022:226, punctul 16).

[51] A se vedea Curtea EDO, Decizia din 5 septembrie 2006, p. 6-11.

Curtea EDO a considerat că intervenția unei instanțe pentru a informa părțile cu privire la posibilitatea unei modificări a încadrării juridice a infracțiunii nu a pus la îndoială imparțialitatea instanței în sensul dreptului la un proces echitabil în temeiul articolului 6 paragraful 1 din Convenție.

84. Fără a aprecia că este necesar să dezvoltăm în mod suplimentar acest aspect, considerăm că răspunsul la cea de a doua întrebare este că garanțiile de imparțialitate judiciară consacrate la articolul 47 al doilea paragraf din cartă nu se opun unei reglementări naționale care permite unei instanțe să informeze inculpatul cu privire la o posibilă recalificare a infracțiunii, inclusiv atunci când inițiativa pentru această recalificare nu vine de la parchet, ci de la instanță.

IV. Concluzie

85. Având în vedere considerațiile anterioare, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria), după cum urmează:

(1) Articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale se opune unei reglementări naționale care nu permite inculpatului să își formuleze apărarea împotriva infracțiunii recalificate după ce a fost informat despre recalificare. Această interpretare nu este afectată de faptul că noua încadrare juridică nu implică o sancțiune mai severă.

(2) Articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu se opune unei reglementări naționale care permite unei instanțe să informeze inculpatul cu privire la o posibilă recalificare a infracțiunii, inclusiv atunci când inițiativa pentru recalificare nu vine de la parchet, ci de la instanță.